

Oponentský posudek diplomové práce
Matyáše Pelanta: *Problematika kreolštin portugalského základu na příkladu kreolštiny
z Kapverdských ostrovů*, 2006, 72 stran

Hlavním cílem posuzované práce je charakteristika kreolštin se zvláštním zaměřením na kreolštinu kapverdskou. Ta poslouží pro popis gramatického systému kreolštin a pro ilustraci společenských a historických okolností jejich vzniku a vývoje.

Diplomová práce je rozvržena do čtyř kapitol, následuje portugalsky psané résumé a rozsáhlá bibliografie.

V *Úvodu* autor formuluje cíle své práce, zabývá se otázkou původu slova *crioulo*, kriticky porovnává definice kreolštiny (poukazuje na jejich častou nedůslednost), seznamuje čtenáře se zdroji své práce a zdůrazňuje problematiku terminologie. Ta není vždy jednotná ani jednoznačná.

Kreolština – obecná charakteristika pojmu. V této kapitole se diplomant stručně věnuje kreolštině jako jazykovému systému (hodnocení se opírá o jazykovou rodinu, kontakt jazyků a o mateřský jazyk specifické socio-kulturní komunity). Podrobně a systematicky je podán vznik kreolštiny – zpravidla ze *žargonu* přes *pidžin*. Na kreolizaci však existuje řada názorů, které autor kriticky představuje. Jde o to, zda se rozhodující měrou na vzniku kreolštiny podílí spíše *substrát* či *superstrát*; jiná teorie – *monogeneze* – bere za východisko všech kreolštin *pidžin* portugalského základu (15. století); proti těmto teoriím stojí *teorie univerzální* (viz Chomského univerzální gramatika). Uvádí se rovněž tzv. *gramatikalizace* a některé další méně významné teorie. M. Pelant poukazuje na to, že argumenty, o něž se jednotlivé názory opírají, nejsou vždy zcela přesvědčivé a jednoznačné.

V čase je třeba kreolštiny chápat jako určité kontinuum. Následuje charakteristika kreolštin portugalského základu (atlantské a asijské oblasti); výklad o historicko-sociálních předpokladech vzniku kreolštin (připomíná se portugalská expanze do Asie, Afriky i Ameriky); klade se důraz na význam portugalštiny pro komunikaci mezi Portugalci (postupně i dalšími Evropany) a domorodými panovníky. Autor se rovněž věnuje okolnostem vzniku *pidžinu* a podrobně zkoumá okolnosti vzniku kreolštiny. V úvahu bere vlivy historické i sociální povahy. Následuje stručné seznámení s kreolštinami africkými a asijskými (tyto dnes většinou již vymizely). Doposud nebyla zcela vyřešena otázka, proč nevznikly kreolštiny ve větším rozsahu též v Brazílii. Diplomant jmenuje některé důvody: existence *língua geral* (zjednodušené *tupí*), relativně nízký počet otroků vedl k upevnění portugalštiny. Někteří autoři však označují brazilskou domorodou portugalštinu jako *semi-kreolštinu* (Holm, Parkvall); jindy se o kreolštině mluví pouze pro omezená území dnešní Brazílie (Bahia). Vliv portugalského lexika je patrný i v kreolštinách jiného než portugalského základu (např. Nizozemské Antily, Surinam).

Kabuverdianu jako příklad kreolštiny. V této kapitole autor zkoumá rozšíření této kreolštiny a míru její kodifikace. Jde o nejlépe popsanou a nejrozšířenější kreolštinu portugalského základu (Kapverdské ostrovy, Evropa – hl. Portugalsko, Spojené státy). Zdůrazňuje se současný stav: pravidla pravopisu, slovníková produkce, literární tvorba. Pokud jde o gramatiku, M. Pelant ji porovnává s evropskou portugalštinou. Věnuje se zvukové stránce (fonetika a fonologie), lexiku (výrazný vliv portugalštiny) a především morfologii. Systematicky zkoumá odlišnosti od portugalštiny: formální vyjádření shody v čísle, rozlišení rodů, systém slovesa. V oblasti syntaxe si diplomant všimá zejména problematiky vyjádření podmětu, předmětu a otázky pořádku slov.

V oddíle věnovaném kontaktu *kabuverdianu* a portugalštiny se autor zamýšlí nad vzájemnými jazykovými interferencemi. K nim dochází zejména na Kapverdských ostrovech a v diaspoře v Portugalsku.

V *Závěru* jsou výstižně shrnuty základní poznatky, k nimž diplomant ve své práci dospěl. Poukazuje na to, že v diaspoře v Portugalsku se *kabuverdianu* dekreolizuje, kdežto pro *kabuverdianu* na Kapverdských ostrovech spatřuje určitou perspektivu: je třeba vypracovat spolehlivou gramatiku, kodifikovat pravopisný systém, propracovat otázku slovo tvorby, vyřešit problém zavedení kreolštiny do škol a stanovit jazykovou normu.

V portugalsky psaném *résumé* je stručně a přehledně vyložena zkoumaná problematika. Hodná pozornost je rozsáhlá a aktualizovaná *bibliografie*, která svědčí o širokém záběru, s nímž diplomant k práci přistoupil.

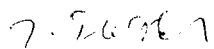
Autor prokázal velmi dobrou orientaci v odborné literatuře, schopnost kritického přístupu k cizím názorům a samostatné řešení problémů. Jeho způsob výkladu je systematický, přehledný a přesvědčivý.

Na tomto místě si dovoluji několik dotazů:

- O jakou normu se opírá literární a novinářská tvorba, jazyk rozhlasu a televize v *kabuverdianu*?
- Existuje systematická gramatika *kabuverdianu*, která by brala v úvahu všechny roviny jazyka?
- Co považujete za hlavní přínos této práce?

Vzhledem k tomu, že předložená diplomová práce splňuje všechny stanovené požadavky, mohu ji doporučit k obhajobě.

V Praze dne 20. května

Jaromír Tláškal